

REZUMAT

Studiul de față se bazează pe două abordări complementare: prima este o analiză minuțioasă a schimburilor comerciale ale Republicii Moldova cu toate țările Uniunii Europene (UE), în timp ce a doua se focalizează pe ceea ce a făcut până în prezent și ce are de realizat Republica Moldova pentru a încheia, într-un orizont de timp rezonabil, un acord de liber schimb cu UE.

Uniunea Europeană folosește politica sa comercială ca parte a procesului de europenizare mai ales în imediata vecinătate, astfel încât i-a oferit Republicii Moldova opțiunea de a negocia un Acord privind instituirea unei *Zone de Liber Schimb Aprofundate și Cuprinzătoare (ZLSAC) - Deep and Comprehensive Free Trade Area - DCFTA*. Diferența dintre un simplu acord de liber schimb și unul aprofundat și cuprinzător este că cel din urmă presupune că statul partener UE va avea de transpus în legislația proprie o multitudine de elemente din *acquis-ul comunitar european*. Este vorba despre elemente de legislație din domeniul concurenței, achizițiilor publice, mediului de afaceri, standardizării produselor, statistică, vămi, proprietate intelectuală etc. În cazul particular al Republicii Moldova un asemenea acord presupune și rezolvarea unor aspecte cu statut special din Transnistria, acestea fiind în afara controlului imediat al autorităților moldovene (și în consecință au un caracter ceva mai facultativ).

În *primul capitol* punctăm contextul intern și internațional/european în care Republica Moldova (RM) dorește semnarea unui acord ZLSAC cu Uniunea Europeană. Acesta este dat de participarea RM la Parteneriatul Estic și de faptul că acordul ZLSAC va fi parte a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, ceea ce înseamnă că Acordul de Asociere nu va fi semnat înaintea încheierii negocierilor ZLSAC (în sine reprezentând un proces complex).

Semnarea acordului de liber schimb este importantă pentru Republica Moldova pe două dimensiuni:

1) *dimensiunea politică* – de progresul negocierilor va depinde data la care va fi semnat Acordul de Asociere. Acordul ZLSAC va fi privit ca un indicator important pentru stimularea Guvernului de la Chișinău pentru a realiza reforme structurale, care în timp pot aduce Republica Moldova în zona mult dorită de aceasta, aceea a discuțiilor legate de extinderea UE. Odată adoptat *acquis-ul comunitar recomandat* de Comisia Europeană, Republica Moldova va fi transpus deja o bună parte a *acquis-ului*, procesul de europenizare fiind în derulare și fără o perspectivă clară de aderare.

2) *dimensiunea economică* – Uniunea Europeană reprezintă deja principalul partener comercial al Republicii Moldova. Acordul ZLSAC va favoriza o integrare sporită a țării în zona economică europeană, cu acces direct la Piața Unică, ceea ce va duce la creștere economică și la stimularea competitivității economice. Principalele avantaje pentru Republica Moldova se pot concretiza în următoarele: accesul la o piață enormă

(piața comună a UE) pentru produsele moldovenești; atragerea unor noi investiții (prin creșterea încrederii unor noi investitori); optimizarea cadrului instituțional și legislativ; îmbunătățirea mediului de afaceri; creșterea competitivității reale a sectoarelor economice.

Contextul în care Republica Moldova își dorește instituirea ZLSAC cu Uniunea Europeană este completat și de acordurile pe care această țară le are la momentul actual. Republica Moldova este membră cu drepturi depline a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) din anul 2001. De asemenea, este membră a Comunității Statelor Independente (CSI) din anul 1994. Cu toate că CSI nu deține competențe supranaționale, acordurile din cadrul său pot avea implicații asupra acordului de liber schimb. În acest sens, Republica Moldova are instituită o zonă de liber schimb cu statele CSI. Totalizând acordurile cu țările CSI și țările din cadrul Pactului de Stabilitate din Sud-Estul Europei, Moldova deține 16 astfel de acorduri. De asemenea, Republica Moldova este membră din anul 2007, alături de Albania, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Muntenegru, Croația, Serbia și UNMIK Kosovo a Acordului Central-European de Liber Schimb (CEFTA 2006).

Nu putem vorbi despre contextul politic și economic în care se află Republica Moldova fără a trata pe scurt ce se întâmplă în Transnistria. Situația de acolo reprezintă un impediment pentru integrarea europeană a Republicii Moldova, iar nesoluționarea acestui conflict înghețat are implicații directe asupra ZLSAC: Transnistria este *de jure* un teritoriu al Republicii Moldova, dar *de facto* nu este controlat de către autoritățile de stat ale acesteia, ceea ce imprimă un grad sporit de instabilitate și risc pentru partenerii externi. Unul dintre dezavantajele impuse de situația din Transnistria (teritoriu separatist de 20 de ani) este acela că această entitate politică a avut timp să dezvolte elemente specifice separării: guvern, granițe, armată și forțe polițienești, un sistem judiciar, monedă proprie și așa mai departe.

În negocierile pentru ZLSAC, Transnistria reprezintă o nucă tare pentru Republica Moldova tocmai pentru că este un teritoriu necontrolat. Cu toate acestea autoritățile moldovene nu sunt descurajate, încercând să învețe din experiența Ciprului, deși cele două situații nu sunt tocmai identice.

Studiul de față punctează exact momentul în care se află Republica Moldova în drumul său spre ZLSAC. Autoritățile au început deja să implementeze (conform calendarului prestabilit) o bună parte din recomandările făcute de Comisia Europeană. În luna iulie, luna redactării prezentului studiu, Ministerul Economiei Republicii Moldova raportase deja acțiunile întreprinse în primele două trimestre ale anului 2011. Prima rundă de negocieri este așteptată să aibă loc în perioada septembrie–octombrie 2011. Cu toate că Republica Moldova a început adoptarea acquis-ului european în domeniul comerțului, negocierile nu pot demara în lipsa unei evaluări temeinice ce va fi derulată de către Comisia Europeană, pe baza căreia se va recomanda momentul începerii negocierilor. Este bine de subliniat că în multe privințe (printre care una dintre cele mai importante pentru un acord de liber schimb este *deschiderea la frontieră*) Republica Moldova stă chiar bine. Un acord de liber schimb clasic ar fi putut fi negociat după estimările noastre

în mai puțin de un an. În schimb, un acord cuprinzător și aprofundat complică puțin lucrurile pentru Republica Moldova dar compensează prin înscrierea țării pe o traiectorie europeană și o apropiere de clubul european.

În *al doilea capitol* avem o analiză detaliată a importurilor și exporturilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și cu fiecare stat membru în parte, pe baza căreia putem trage câteva concluzii:

- Schimburile comerciale cu țările UE au crescut într-un ritm sporit (de cca. 4 ori) pe parcursul ultimului deceniu (cu excepția anului „de criză” 2009), UE devenind datorită acestui fapt principalul partener comercial al Republicii Moldova, începând cu anul 2005;
- Începând cu anul 2006, UE a devenit principalul partener comercial al Republicii Moldova și la capitolul „Exporturi”, cu o pondere de 51-52% în perioada 2006-2009 și 47% în 2010. Cu toate că acest fapt nu se poate atribui în totalitate introducerii Sistemului Generalizat de Preferințe (GSP+) începând cu 1 ianuarie 2006, este evident că introducerea acestui regim a contribuit esențial la majorarea exporturilor moldovenești către UE. În acest sens, concluzia logică care se impune este că un regim mai liberalizat al exporturilor în cadrul ZLSAC nu poate decât să sporească în continuare exporturile moldovenești spre UE. Cu toate acestea, este de așteptat că ritmul de creștere al exporturilor spre UE după semnarea acordului ZLSAC nu va fi tot atât de mare (+21-26%) ca cel demonstrat după intrarea în vigoare a sistemului GSP+ și a PCA (preferințe comerciale autonome), deoarece cea mai mare parte a produselor cu potențial de export deja beneficiază de regim liberalizat în cadrul GSP+ și PCA;
- Produsele moldovenești cu cea mai mare pondere în exporturile în UE sunt din grupurile „materiale textile și articole din acestea”, „produse vegetale”, „mașini și aparate, echipamente electrice și părți ale acestora”, „produse alimentare, băuturi alcoolice, fără alcool, oțet, tutun”, „grăsimi și uleiuri de origine vegetală și animală, mobilă; mobilier medico-chirurgical, aparate de iluminat și articole similare, construcții prefabricate”. Acestea dețineau în 2010 cca. 80% din totalul exporturilor moldovenești în UE. Cu excepția produselor din categoriile „produse vegetale” și „produse alimentare, băuturi alcoolice, fără alcool, oțeturi, tutun”, restul vor fi mai mult sau mai puțin imune la liberalizarea în cadrul ZLSAC, deoarece beneficiază în majoritate absolută de regim liber de export în cadrul GSP+. În schimb, produsele vegetale, produsele alimentare, băuturile alcoolice, fără alcool, oțeturile și tutunul vor avea de câștigat de pe urma abolirii contingentelor tarifare, a barierelor tarifare și netarifare, în special acele poziții care utilizează 100% contingentele tarifare acordate (vinurile, porumbul, grâul, orzul, eventual zahărul);
- Primele 10 țări în totalul exporturilor moldovenești spre UE sunt în ordine: România – 33,8% în 2010, Italia – 20,2%, Marea Britanie – 11,3%, Germania – 10,4%, Polonia – 6,4%, Franța – 3,2%, Bulgaria – 2,6%, Grecia – 2,4%,

Lituania – 1,6%, Austria – 1,5%. Odată cu intrarea în vigoare a acordului ZLSAC, va crește ceva mai mult ponderea țărilor „netradiționale” pentru exporturile moldovenești, mai ales din contul investițiilor străine care vor veni odată cu eliminarea barierelor în calea comerțului internațional, deși, pe termen scurt, principalele destinații și produse de export vor rămâne cele tradiționale;

- Principalele produse importate din UE sunt cele din grupurile „Mașini și aparate, echipamente electrice, părți ale acestora”, „produse minerale”, „produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe”, „materiale textile și articole din aceste materiale”, „vehicule, aeronave, vase și echipamente de transport”, „materiale plastice și articole din acestea, cauciuc și articole din cauciuc”, „produse alimentare, băuturi alcoolice, fără alcool, oțeturi, tutun”, „metale comune și articole din metale comune”. Eliminarea barierelor tarifare și netarifare în cadrul ZLSAC nu va influența în mod radical importul produselor din categoriile menționate mai sus. Oricum aceste bunuri nu se produc în Republica Moldova și vor continua să fie importate, indiferent dacă se păstrează barierele tarifare sau nu;

- Cele mai *sensibile produse* la liberalizarea importurilor din UE vor fi cele din grupul „produse alimentare; băuturi alcoolice, fără alcool, oțeturi, tutun” (în special băuturile alcoolice, zahărul, produsele alimentare), care prezintă *avantaje competiționale* în materie de preț și calitate față de produsele autohtone. Pe termen scurt, importul acestora după intrarea în vigoare a acordului ZLSAC se va majora. Impactul, însă, nu va fi unul catastrofal, produsele alimentare și băuturile alcoolice de import dețin deja o pondere mare și în continuă creștere în consumul intern (în ultimii 4 ani importul acestora a crescut cu 78%, în timp ce exportul lor s-a redus cu 23%), iar pe termen lung acest lucru va aduce mai multe beneficii, rezultate din sporirea competitivității produselor moldovenești și a afluxului de investiții străine directe;

- Din totalul importurilor din UE în 2010 principalii parteneri comerciali la importuri sunt România, cu 22,7%, Germania cu 17,3%, Italia – 15,9%, Polonia – 6,2%, Grecia – 5,5%, Franța – 4,0%, Ungaria – 3,8%, Austria – 3,5%, Marea Britanie – 3,1%, Bulgaria – 2,9%. După semnarea acordului ZLSAC, este de așteptat să crească mai ales importurile din statele apropiate geografic (România, Bulgaria, Ungaria, Polonia) din contul majorării importului de produse din categoria băuturilor alcoolice și produselor alimentare, vegetale sau animale, care vor înlocui importurile din țări mai îndepărtate, dar cu care astăzi Moldova are acorduri de liber schimb (în primul rând Rusia și țările CSI).

În *capitolul al treilea* am analizat cât de bine a fructificat Republica Moldova preferințele comerciale autonome (PCA) în ultimii trei ani, principală concluzie fiind că acestea au fost fructificate din ce în ce mai bine spre 100% în anul 2010.

Capitolul patru tratează aranjamentul instituțional pentru pregătirea ZLSAC, responsabilitățile instituționale și capacitatea administrativă a autorităților de a

implementa un astfel de acord. La acest capitol s-a evaluat îndeplinirea acțiunilor pentru fiecare dintre cele 13 puncte de recomandări cuprinse în Planul de Acțiuni coordonat de către Ministrul Economiei și Comerțului.

Acțiunile din cadrul planului sunt diferite între ele ca natură, complexitate, dificultate și impact. De aceea, pentru a avea o privire de ansamblu asupra pregătirilor realizate de către Republica Moldova în domeniul armonizării legislației cu acquis-ul european am ales să cuantificăm recomandările cărora li s-a răspuns, fără a face diferențe între tipurile de răspuns. De aceea, abordarea noastră a fost una cantitativă în această cercetare. Dată fiind plaja largă de domenii ce pot fi evaluate (fiecare domeniu poate beneficia de o evaluare comprehensivă proprie), o abordare calitativă ar fi dimensionat prezentul studiu dincolo de obiectivele și proporțiile sale. Aceasta nu înseamnă că nu ne-am uitat cu atenție la fiecare domeniu în parte, pentru a realiza evaluări relevante, ci doar că interpretarea pe care o oferim aici este de natură cantitativă. Informații de natură calitativă se găsesc în cadrul constatărilor aferente fiecărui domeniu și sunt detaliate la acest capitol al studiului.

Am selectat pentru acest rezumat doar câteva dintre constatările reieșite în urma analizei calitative, pe domenii de negociere din Planul de Acțiuni (restul pot fi parcurse în forma integrală a studiului):

1. Coordonarea generală și consolidarea capacităților administrative

- Cadrul instituțional necesar demarării negocierilor este pus la punct.
- Ministerul Economiei a creat un Grup de Lucru responsabil pentru coordonarea tehnică a negocierilor ZLSAC. Grupul de lucru este cuprinzător (include reprezentanți ai tuturor instituțiilor cu atribuții în adoptarea acquis-ului ZLSAC) și este împărțit în patru grupuri de lucru relevante procesului de negociere: (1) Accesul pe piață și administrarea vamală; (2) Măsurile și barierele de comerț; (3) Serviciile financiare și mediul concurențial; (4) Consultări cu sectorul privat și guvernamental;
- Ministerul Economiei (în calitate de coordonator) beneficiază de programe de asistență tehnică, în special susținute financiar de către UNDP, în vederea creșterii capacității administrative. Aceste proiecte-suport nu s-au făcut însă cu adevărat simțite la nivelul Ministerului, mai ales la nivel tehnic, unde expertiza specifică este esențială. Acest fapt este datorat procedurilor birocratice greoaie care întârzie angajarea experților relevanți. Rolul acestor experți (consultanți locali) este de a acorda asistență în elaborarea studiilor de fezabilitate în următoarele domenii: accesul pe piață, bariere tehnice în calea comerțului, măsuri sanitare și fitosanitare, domeniul vamal și domeniul juridic;
- Ministerul Economiei are nevoie în principal de experți locali (sau experți internaționali care să cunoască foarte bine legislația internă și contextul intern

al Republicii Moldova). În termeni de resurse umane, Ministerul Economiei nu are suficient personal – raportat la volumul de lucru - care să urmărească exclusiv negocierile ZLSAC, Direcția Generală Politici Comerciale având atribuții și competențe și în implementarea altor acorduri (CEFTA, CSI, Turcia etc.);

- Lipsa unor studii de fezabilitate autohtone pe care să se bazeze negocierile cu Comisia Europeană face ca în acest moment pozițiile Republicii Moldova să nu fie stabilite pe baza unor evidențe bine documentate, ci doar folosindu-se anumiți indicatori macroeconomici existenți și experiența (în special teoretică) funcționarilor desemnați din cadrul grupurilor de lucru;

- În perioada următoare este indicată consolidarea instituțională a Direcției Generale pentru Politici Comerciale din cadrul Ministerului Economiei și Comerțului în sensul alocării unui număr mai mare de oameni în ale căror atribuții să intre coordonarea negocierilor ZLSAC. În momentul de față, de acest acord vast, ce acoperă o tematică foarte variată, se ocupă doar două persoane.

2. Accesul bunurilor pe piață/Statisticile pe comerț

- La acest capitol se remarcă caracterul vag al primei recomandări venită din partea UE. Cu toate acestea, în planul de acțiuni autoritățile Republicii Moldova au răspuns cu măsuri la fel de vag formulate - „Armonizarea legislației la acquis-ul comunitar în domeniul statisticii”. În cadrul negocierilor astfel de formulări favorizează în primul rând partea cu o putere mai mare de negociere (în cazul de față, Comisia Europeană), care poate formula cerințe suplimentare.

3. Bariere tarifare și netarifare (NTBs)

- Pentru a veni în întâmpinarea recomandării, Republica Moldova a realizat o evaluare privind existența barierele tarifare și netarifare în calea comerțului (așa cum reies din angajamentele OMC privind accesul pe piață). Studiul a identificat bariere tarifare și netarifare de ordin legislativ, instituțional și procedural. Au fost identificate unele acte normative care creează dificultăți în derularea tranzacțiilor de import, studiul oferind recomandări specifice și pentru revizuirea actelor normative identificate;

- Angajamentele Republicii Moldova în cadrul OMC fac ca tarifele vamale să fie la un nivel scăzut (printre cele mai scăzute din lume). Acesta este deja un câștig pentru Republica Moldova deoarece nu are mult de pierdut, impactul asupra bugetului de stat fiind scăzut;

- În cazul produselor eligibile pentru export în UE, se remarcă utilizarea la capacitate maximă (100%) a contingentelor tarifare pe parcursul anului 2010. În prezent, produsele de origine animală nu pot fi exportate în țările membre ale UE din cauza condițiilor sanitare și fitosanitare (SPS).

4. Bariere tehnice în calea comerțului (TBT)

- Republica Moldova a îndeplinit, în linii mari, recomandările Uniunii Europene la acest capitol și a înregistrat progrese suplimentare, așteptate abia la nivelul anului 2012;
- Republica Moldova a preluat un număr semnificativ de standarde din România (peste 2000 de standarde), pe care le-a aplicat ca atare, acestea fiind considerate standarde europene. Dezavantajul constă în faptul că standardele au fost dezvoltate și aparțin Asociației de Standardizare din România (ASRO), care percepe taxe anuale destul de mari pentru utilizarea acestora. Până acum standardele au fost achiziționate cu sprijinul Băncii Mondiale;
- Cadrul legal aferent acestui domeniu prinde contur și consistență. Procesul de transpunere a directivelor comunitare în legislația Republicii Moldova este în desfășurare. Din păcate, acestea nu ajung să fie și implementate la nivelul agenților economici pe motiv că în foarte multe din zonele în care se adoptă standarde nu există agenți economici care să le implementeze în activitatea lor.

5. Măsurile sanitare și fitosanitare (SPS)

- La acest capitol, majoritatea recomandărilor au termene ce extind curenta perioadă de raportare. Cu toate acestea (conform Raportului de Progres nr. 2), Republica Moldova a întreprins deja măsuri venite în sprijinul îndeplinirii la timp (și înainte de termen) a recomandărilor;
- Principala problemă la acest capitol este lipsa laboratoarelor bine dotate cu echipamente tehnice care să asigure control sanitar și fitosanitar eficient. Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor acționează ca inspectorat unic pentru verificarea agenților economici. Acesta nu are capacitatea tehnică și resurse umane suficiente pentru a realiza un control eficient la un număr cât mai mare de agenți economici (doar opt oameni la nivelul lumii mai cu atribuții de control);
- În ceea ce privește metrologia, inspectoratul metrologic a fost inclus în sfera protecției consumatorilor. Dacă la testarea produselor în domeniul alimentar Republica Moldova stă relativ bine (datorită unor proiecte finanțate prin Banca Mondială), alta este situația cu testarea produselor industriale. Nu există capacități (dotări tehnice) de reevaluare a produselor medicale și farmaceutice.

6. Facilitarea comerțului și administrarea vamală

- Guvernul încearcă permanent să asigure implementarea omogenă a legislației comerciale și vamale pe tot teritoriul Republicii Moldova. Cu toate acestea, până

acum nu pot fi raportate progrese substanțiale în ceea ce privește modificarea și implementarea cadrului legal de reglementare a taxelor de import pentru tranzacțiile cu agenții economici din Transnistria;

- Implementarea politicii de etică este esențială, ca un prim pas în ceea ce privește o mai bună securizare a frontierelor, însă măsurile aferente acestora nu sunt de natură să combată efectiv și eficient corupția de la nivelul serviciului vamal, fenomen cu care se confruntă nu doar Republica Moldova, ci toate statele din regiune. O măsură mai eficientă a fost revizuirea și perfecționarea sistemului de rotație a funcționarilor vamali care ocupă funcții sensibile.

7. Regulile de Origine (RO)

- Atât recomandările Comisiei, cât și acțiunile propuse de Republica Moldova au un caracter vag, greu de cuantificat. De-a lungul timpului „granița” dintre Republica Moldova și Transnistria s-a dovedit destul de permeabilă. Au existat cazuri documentate în care mărfuri provenite din afara Republicii Moldova au primit certificate de origine din această țară și au fost exportate mai departe în spațiul european;
- Măsurile cuprinse în Planul de Acțiuni aparțin zonei creșterii capacității administrative și fortificării funcției de Audit Vamal specific pentru verificarea originii mărfurilor. Fără a minimaliza importanța acestora, ele trebuie dublate de acțiuni anticorupție specifice poliției judiciare realizate pe scară largă.

8. Concurența

- Piața internă a Republicii Moldova este o piață foarte mică și sunt greu de justificat monopolurile atunci când există un singur agent economic interesat de această piață. Trebuie făcută diferența între monopolurile „de facto”, impuse de dorința expresă a unor agenți economici și cartelurile care s-au format în timp. (În Republica Moldova s-au format carteluri în unele ramuri economice, cum ar fi spre exemplu, în industria cărnii și a comerțului cu produse petroliere);
- Agenția Națională pentru Protecția Concurenței este o instituție nouă (doi ani de funcționare) și în acest moment nu are capacitatea de a proteja eficient concurența. În același timp, ANPC este în plin proces de construire a capacității administrative.

Ce ni s-a părut interesant în acest proces este că autoritățile de la Chișinău au ales să dinamizeze încă de la început procesul de adoptare a acquis-ului. Această abordare are două tăisuri pentru că procesul de transpunere a acquis-ului este dificil și costisitor (inclusiv pentru mediul de afaceri), iar în timpul scurt avut la dispoziție nu pot fi rezolvate diferite blocaje mai ales pentru că și Republica Moldova suferă de aceeași problemă de guvernare de care suferă țările din zonă: slaba capacitate de coordonare interministerială. Pe de altă parte, dacă problemele aferente transpunerii legislației sunt rezolvate rapid, recompensele politice pot veni mai devreme, aspect foarte important

pentru Alianța pentru Integrare Europeană aflată la putere. Deși ne aflăm în trimestrul II al anului 2011, iar ultimul an în care sunt termene de implementat este anul 2014, majoritatea recomandărilor au avut termene de îndeplinire în prima parte a primului an al procesului de adoptare a acquis-ului – 63%. Aceasta nu înseamnă și că acquis-ul a beneficiat de acțiuni care au dus la îndeplinirea sa în proporție de 63%, ci doar că acestea au fost programate rapid.

În ceea ce privește implementarea recomandărilor, conform planului de acțiune, am observat că la nivelul trimestrului II al anului 2011, au fost realizate sau aproape realizate acțiuni pentru majoritatea recomandărilor Comisiei Europene. Concluzia noastră susține astfel declarația oficială a ministrului moldovean al Economiei care declara că „*Republica Moldova, în linii generale, a îndeplinit angajamentele asumate pentru trimestrul II*”.

La finalul studiului am desprins câteva *constatări cu aspect general* după cum urmează:

- O bună parte din recomandările făcute de Comisia Europeană sunt vagi și insuficient definite, conținând expresii precum „consolidare adecvată”, „continuarea eforturilor de a...”, „să acorde o mai mare prioritate”. Aceste expresii nu conțin indicatori clar formulați și lasă locul unei interpretări subiective, ce va fi decisă de entitatea cu putere mai mare de negociere – Comisia Europeană. În eventualitatea redefinirii Planului de Acțiune (poate odată cu începerea negocierilor), se recomandă redefinirea mai clară a recomandărilor (cerințelor) Comisiei Europene;
- Comparând PIB-ul UE (9422 mld. EUR) cu cel al Republicii Moldova (3,6 mld EUR), este evident faptul că cei doi parteneri economici sunt clar debalansați, în favoarea partenerului mai mare, reprezentat de către UE. Dat fiind că Uniunea folosește ZLSAC ca instrument în cadrul Politicii de Vecinătate, prin care ajută statele mai mici și nedezvoltate să crească economic (și să se dezvolte instituțional), ar trebui ca instituția Comisiei Europene să nu negocieze/impună măsuri care să afecteze creșterea economică a Republicii Moldova, ci să vizeze protejarea acesteia. Uniunea nu va fi afectată la modul real de un acord de liber schimb cu Republica Moldova, rațiunea acestuia fiind mai degrabă politică și de încurajare (și răsplată) pentru reformele ce vor fi realizate de acest stat.